

İSLAM DÜNYASI'NIN YENİDEN İNŞASI DOĞRULTUSUNDA TÜRKİYE'NİN AFRİKA'DAKİ GENÇLERE YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRDİĞİ EĞİTİM FAALİYETLERİ

Tuğrul Oğuzhan YILMAZ

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji ve Stratejik Araştırmalar Anabilim Dalı Harp Tarihi ve Strateji Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, Türkiye.

Öz

Türkiye'nin, Afrika'da köklü bir geçmişi bulunmaktadır. Geçmişten günümüze gelişerek devam eden Türkiye- Afrika ilişkileri istenilen noktaya doğru ilerlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti, İslam Dünyası içerisinde üstlendiği misyon doğrultusunda, Müslümanların ortak medeniyet inşasına doğru ilerlediği süreç içerisinde gençliğe yönelik eğitim faaliyetlerine oldukça önem vermektedir. Türkiye'nin, Afrika kıtasında üstlendiği çeşitli yardım ve kalkınma faaliyetleri, Afrika'da önemli karşılıklar bulmaktadır. Dünya genelinde ve Afrika özelinde değişen dünya siyasi dengeleri ve iç siyaset dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin tarihsel misyonu doğrultusunda Afrika ve Afrikalı gençlere yönelik gerçekleştirdiği eğitim faaliyetlerinin kıtayı ciddi derecede etkilemesi ve birçok siyasi dengeyi değiştirecek olması kaçınılmaz bir gerçekliktir. Türkiye, Afrika kıtası genelinde özellikle gençlere yönelik üstlendiği çeşitli eğitim faaliyetleri ile Afrika'nın gelişimine ve kalkınmasına yönelik önemli katkılarda bulunurken aynı zamanda İslam Dünyası içerisinde de önemli bir yer edinmekte ve Afrikalı Müslüman gençler arasında takdirle karşılanmaktadır. Türkiye, Afrika'da kamu kuruluşları ve çeşitli sivil toplum kuruluşları eliyle gerçekleştirdiği eğitim faaliyetleri doğrultusunda yeni bir

Müslüman gençliğin inşasına yönelik çalışmakta ve Afrika Müslümanları arasındaki ortak koordinasyonu da sağlamaktadır. Bu çalışma, Türkiye'nin Afrika kıtasında üstlendiği eğitim faaliyetleri, söz konusu faaliyetlerin İslam Dünyası'ndaki karşılığı ve niteliğini incelenmeyi ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye- Afrika- Eğitim- Gençlik.

Turkey's Educational Activities for Young People in Africa in the Re-Construction of the Islamic World

Abstract

Turkey has a long history in Africa. Turkey-Africa relations, which continue to develop from day to day, are moving towards the desired point. The Republic of Turkey attaches great importance to training activities for young people in the process of Muslims progressing towards the common civilization construction in line with the mission they have undertaken within the Islamic World. Various aid and development activities undertaken by Turkey in Africa; are finding significant responses in Africa. It is an inevitable fact that Turkey's educational activities for African and African youth in the direction of its historical mission will seriously affect the continent and change many political balances when the changing world politics and internal politics dynamics are taken into consideration. Turkey has made significant contributions to the development and development of Africa through various educational activities, especially for young people, throughout the African continent, while at the same time taking an important place in the Islamic World and being appreciated among African Muslim youth. Turkey is working on the construction of a new Muslim youth in Africa in the direction of educational activities carried out by public institutions and various non-governmental organizations, and it also provides a common coordination among African Muslims. This study aims to examine and evaluate the educational activities undertaken by Turkey in Africa, the relevance and quality of such activities in the Islamic World.

Key Words: Turkey- Africa- Education- Youth.

Giriş

Afrika kıtası, 21. Yüzyıl içerisinde uluslararası anlamda ağırlığı giderek artan bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Afrika, sahip olduğu 30 milyon kilometrekarelik alanı ile dünyanın en büyük ikinci kıtasıdır. Afrika, “*zengin doğal kaynakları*” ve “*insan kapasitesi*” ile 21. Yüzyıl içerisinde uluslararası sistemdeki etkisini giderek artırmaktadır. Afrika, Dünya sistemi içerisindeki etkisini artırmasına rağmen “*az gelişmişlik*” ve “*yoksulluktan*” kaynaklanan birçok sorunla uğraşmak zorunda kalmaktadır. Söz konusu sorunlara yeterince çözüm getirememiş olan Afrika ülkelerinde bu noktada Türkiye elinden geldiğince imkan ve kabiliyetleri doğrultusunda destek olmaktadır.

Afrika ile oldukça köklü bir geçmişi bulunan Türkiye'nin Afrika kıtası ile ilişkilerini geliştirmeye başlaması yakın bir tarihe dayanmaktadır.¹ Geçtiğimiz yıllar içerisinde Afrika ile gelişmeye başlayan ilişkilerimiz Türk dış politikası için adeta “*bir başarı öyküsüdür*”. Türkiye'nin 1998 yılında başlattığı “*Afrika'ya Açılım Politikası*”, günümüzde başarıyla tamamlanmış başta eğitim faaliyetleri olmak üzere Afrika ile ilişkilerimiz çok ciddi ilerleme sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nden günümüze bir Afro- Avrasya ülkesi olarak kabul gören Türkiye, etkinlik alanı dahilinde Afrika ile uyum içerisinde bir döneme girmiştir.

Türkiye, 1991- 2014 yılları arasında çeşitli Afrika ülkelerine gerçekleştirilen askerî eğitim ve kursların haricinde Afrikalı öğrencilere toplamda 4380 burs kontenjanı ayırmıştır. Sadece 2015- 2016 yılları arasında ise Afrikalı öğrencilere yönelik açılan burs kontenjanı tek başına 1239'dur. Söz konusu rakam bile Türkiye'nin Afrika'ya eğitim hususunda verdiği desteği açık bir şekilde göstermektedir. Günümüzde Türkiye'de yüksek öğrenim gören Afrikalı öğrenci sayısı 5437'dir. Afrika ülkelerinden 116 öğretim üyesi ise Türk üniversitelerinde misafir öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti (TC) Dışişleri Bakanlığı Diploması Akademisi tarafından 1992'den bu yana düzenlenen “*Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programı*”na geçmişten günümüze Afrika'dan 200 diplomat katılım sağlamıştır. Türkiye ile karşılıklı olarak ikili ilişkiler çerçevesinde Güney Sudan, Kenya, Lesotho, Madagaskar, Namibiya, Nijerya, Somali -Somaliland dahil-, Sudan gibi ülkelere yönelik kısa süreli eğitim programları düzenlenmektedir.

1 Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinin tarihsel seyri için bkz. (Elem Eyryce Tepeciklioğlu, «Afrika Kıtası'nın Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye- Afrika İlişkileri», *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Bahar 2012, ss. 59- 94).

Türkiye, sivil eğitim öğretim faaliyetlerinin yanında Afrika ülkelerine polislik ve askerî eğitim desteği de sağlamaktadır. Bu noktada, “*Afrika’da barış ve istikrarın sağlanması*” için çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlemekte ve Birleşmiş Milletler (BM) Misyonu’ndan 5’ine düşük bir rakamla da olsa polis unsurlarıyla destek sağlamaktadır. 2014 yılının sonu itibarıyla, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından, 22 Afrika ülkesinden toplamda 2202 askerî personele eğitim verilmiş, 2014 yılı içerisinde söz konusu personel rakamı 570 olmakla birlikte günümüze kadarki süreç içerisinde 249 Afrikalı askerî personelinin eğitimine devam edilmektedir.

Türkiye, Afrikalı ülkelerin ve halkların eğitim noktasındaki ihtiyaçlarının farkında kıtaya yönelik yardım faaliyetleri düzenlemekte ve dost ve kardeş Afrika ülkeleriyle işbirliğine önem vererek günden güne ilişkilerini geliştirmektedir. (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, 2017).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)’nın Afrika’daki Eğitim Faaliyetleri

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), günümüzde eğitim faaliyetleri doğrultusunda Afrika’da oldukça etkin bir şekilde faaliyet göstermektedir. TİKA, Türkiye’nin sahip olduğu tarihsel tecrübe ve birikimi sahip olduğu imkan ve kaynaklar doğrultusunda kullanarak Afrika ülkeleri ile ortak bir dayanışma içerisinde hareket etmektedir. TİKA, Afrika ülkelerinde gerçekleştirdiği çalışmalarında “*Afrika sorunlarına Afrika çözümleri*” ilkesini benimsemiş ve “*karşılıklı fayda*” temeline önemli oranda Afrika’ya hizmet etmektedir.

Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında mevcut siyasî, ekonomik ve toplumsal ilişkiler; Türkiye’nin bölgedeki kalkınma ve yardım faaliyetleri doğrultusunda ciddi bir ivme kazanmakta ve günden güne artarak devam etmektedir. TİKA’nın Dünya üzerindeki toplam ofis sayısı 52 iken, Afrika ülkelerinde toplamda 15 ofisi bulunmaktadır. Söz konusu rakamlar, Türkiye’nin Afrika’ya verdiği önemi de açık bir şekilde göstermektedir. Cezayir, Cibuti, Çad, Etiyopya, Kamerun, Kenya, Libya, Mısır, Nambiya, Nijer, Senegal, Somali, Sudan, Tanzanya, Tunus gibi Afrika ülkelerinde ofisleri bulunan TİKA, önümüzdeki yıllar içerisinde ise Gine, Komorlar, Mozambik ve Nijerya’da 4 ofis açmayı planlamaktadır.

TİKA, Afrika’daki eğitim sistemine çeşitli yenilikler sağlayarak, Afrikalı gençlerin Dünya standartlarında bir eğitim alması için çeşitli eğitim faaliyetleri

yürütmekte olup, “Sistem reformları, kurumların modernleştirilmesi, eğitim öğretim sırasında kullanılan araç ve gereçlerin teknolojik gelişmelere paralel düzeyde olması, öğretmenlerin mesleki bilgi ve beceri düzeylerinin yükseltilmesi, öğretme ve öğrenme sürecinin geliştirilmesi” noktasında temel bir strateji belirleyerek Afrikalı gençlerin eğitim- öğretim sürecine önemli derecede destek olmaktadır. (Türkiye Afrika El Ele, : 2- 4).

Afrika nüfusunun %60'ını 24 yaş altı gençlerin oluşturduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, Afrika'nın genç nüfus potansiyelinin oldukça önemli olduğu değerlendirilmesinde bulunabiliriz. Genç nüfus, kalkınmakta olan ülkelerin en ciddi potansiyellerinden bir tanesi olmakla birlikte aynı zamanda en büyük sorunlarından bir tanesidir. Afrika'nın eğitimsel durumunu inceleyecek olursak, Afrika'da 61 milyon çocuk okula gidememekte ve Sahra altı Afrika'da yıl da 10 milyon çocuk ilkokulu terk etmek zorunda kalmaktadır. 15 yaşından büyük 3 kişiden 1'i okuma yazma bilmemekte, söz konusu rakamların 3/2'si de kadınlardan oluşmaktadır.

Afrika'da “istihdamın oluşturulması, geliştirilmesi, korunması ve gelir düzeylerinin artırılması doğrultusunda” TİKA tarafından Afrika'da gençlere yönelik ciddi eğitim faaliyetleri yapılmaktadır. Türkiye'nin, Afrika'da üstlendiği eğitim faaliyetleri, “insana yatırım” felsefesiyle sürdürülmekte bu çerçevede Afrika'daki işsizlere ve çalışanlara yönelik faaliyetlerini sürdüren mesleki eğitim kursları Türkiye'nin, Afrika'da gençlere yönelik gerçekleştirdiği eğitim faaliyetlerine örnek olarak verilebilir. (Türkiye Afrika El Ele, : 5).

Eğitim sektöründe TİKA tarafından geliştirilen projeler vasıtasıyla “sürdürülebilir bir sosyal, ekonomik ve siyasî kalkınmayı sağlamak” üzere Afrika'da 200'ün üzerinde proje gerçekleştirilmiştir. TİKA tarafından Afrika'daki gençlere yönelik olarak: “TÜRKMEK Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Programı”nı düzenlemiş ve Cezayir'de; “Cezayir Türkoloji Bölümü ve Barbaros Hayrettin Paşa Kütüphanesi”, “Cezayir Türkçe Yaz Okulu Kapsamında Cezayirli Öğrencilerin Ülkemize Getirilmesi”, Cibuti'de; “Cibuti Balbala Kadın Meslek Edindirme Merkezi Kurulumu”, Etiyopya'da; “Robe Ortaokulu Bilgisayar Laboratuvarı Kurulumu”, “Yetim Children Care Center” İsimli STK'ya Malzeme Desteği», “Abadir Enstitüsü Okulu ve Tarihi Bina Restorasyon Projelerinin Hazırlanması”, “Etiyopya'da 10 İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne Bağlı 42.000 Öğrenciye Donanım Desteği”, Fas'ta; “Fas V. Muhammed Üniversitesi Bünyesinde Çok Amaçlı Oditoryumun Tadilat ve Tefrişatı”, “Geleceğin Ahileri Girişimcilik Eğitimi Projesi”, Fildişi Sahilleri'nde; “Fildişi

Sahili Abidjan Yopougon Görme Engelliler Merkezi Anaokulu ve Oyun Parkı İnşaatı ve Tefrişatı”, Gambiya’da; “*Gambiya Omar Bin Khattab Okulu Tadilat ve Tefrişatı*”, Gana’da; “*Gana Achimota Lisesi Tadilat ve Tefrişi*”, “*Gana İşitme Engelliler Okulu İçin İşitme Sistemi Temini*”, “*Gana Mesleki Eğitim Enstitüleri İçin Dikiş Makinesi Grubu Temini*”, “*Ganalı Öğretmen Adaylarına Pedagojik Formasyon Eğitimi*”, “*Gana Paragon Vakfı Yurduna Donanım Desteği*”, “*Gana Türkiye Eğitim Gönüllüleri Derneği Yetimhanesi’ne Malzeme Desteği*”, “*Geleceğin Ahileri Girişimcilik Eğitimi Projesi*”, Kamerun’da; “*Kamerun Yaounde Öğretmen Okulu İnşaatına Destek*”, “*Kamerun Yaounde Bastos Devlet Okuluna Spor Tesisleri Kurulumu*”, “*Kamerun HIV Virüsü Taşıyan Çocuklara Kırtasiye Desteğinin Sağlanması*”, Kenya’da; “*Geleceğin Ahileri Girişimcilik Eğitimi Projesi*”, “*Kenya Najah Eğitim Merkezinin Tadilatı ve Merkeze Ekipman Desteği*”, Libya’da; “*Geleceğin Ahileri Girişimcilik Eğitimi Projesi*”, Moritanya’da; “*Geleceğin Ahileri Girişimcilik Eğitimi Projesi*”, Namibiya’da; “*Namibiya Lüderitz Terzilik Merkezine Destek*”, “*Namibiya William Bockhard Okuluna Bilgisayar Laboratuvarı Kurulumu*”, “*Namibiya Omalyadhilia Kasabasına Kreş Desteği*”, “*Namibiya Üniversitesi Bünyesinde Jeo-bilişim Laboratuvarı Kurulması*”, Nijer’de; “*Nijer Yatılı Kız - Erkek Okulu ve Dostluk Parkı*”, “*Nijer Abdou Moumoni Üniversitesi Bilgisayar Sınıflarının Yenilenmesi*”, “*Nijer Say Köyüne 3 Sınıf İnşası ve Tefrişi*”, “*Nijer Lossogoungou İlköğretim Okulu Öğrencilerine Okul Malzemeleri Desteği*”, Senegal’de; “*Senegal Dakar Ulu Cami ve İslam Enstitüsü İyileştirme Projesi*”, “*Senegal Dakar İşitme Engelliler Merkezi Tadilat ve Tefrişatı*”, “*Senegal Thies Meslek Odası Eğitimlerine Dericilik Eğitimi*”, “*Senegal Tivaouane Anaokulu İnşaatı ve Ekipman Temini*”, “*Senegal Kazamans Bölgesinde Bulunan Okullara Malzeme Desteği*”, “*Senegal Tivavan Kadın Destekleme Merkezi’nin Tefrişatı ve Tadilatı*”, “*Senegal Thies Marangoz Eğitim Atölyesi Tefrişatı ve Makinelerinin Bakım Onarımı*”, Somali’de; “*Somali Hargeisa Eğitim Merkezi Tefrişatı*”, “*Somali Al Miftah Okuluna Ekipman Temini*”, “*Anadolu Eğitim Merkezine Ekipman Desteği*”, “*Somali Mogadişu Yetimhanelerine Kırtasiye Malzemeleri Desteği*”, Sudan’da; “*Kur’an-ı Kerim ve İslami İlimler Üniversitesi’nde Türkçe Dil Laboratuvarı Kurulması*”, “*Kursiyerlere Çankırı’da Türkçe Yaz Kursu Programı*”, “*10.000 Öğrenciye Kıyafet Yardımı Projesi*”, “*Türk- Sudan Üniversiteleri Eğitim Fuarının Desteklenmesi*”, “*Hartum’da Türkçe Kursu Verilmesi*”, “*Sudan Manar El-Huda Derneği Erkek ve Kız Öğrenci Yurdu Tefrişi*”, “*Hartum Üniversitesi Kütüphanesinin Tefrişi ve Kütüphane Bünyesinde Türkçe Sınıfı Kurulması*”, “*Sudan- Türk Mesleki ve Teknik Eğitimcileri Eğitim Mer-*

kezi", "Save Somali Women and Children Mesleki Eğitim Projesi", "Somali Jijiga Community Okulu'na Malzeme ve Ekipman Desteği", Togo'da; "Togo Altı Okula Kırtasiye Dağıtım", Tunus'ta; "Tunus Engeliler Özel Eğitim Merkezi Projesi" gibi İslam Dünyası ile dayanışma, Afrika ile dostluk ve kardeşlik ilişkileri kapsamında, çok sayıda önemli projeye imza atmış ve oldukça önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. (Türkiye Afrika El Ele, : 6- 17).

TİKA'nın, Afrika'da insani yardım ve eğitim noktasında gerçekleştirdiği çeşitli faaliyetler; Afrika'da ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilmesi, Türkiye ile Afrika arasında kültürel işbirliği ve iletişimin geliştirilmesi açısından çok büyük önem arz etmektedir. TİKA günümüzde Afrika'daki mevcut 15 program koordinasyon ofisi ile eğitim alanında gerçekleştirdiği faaliyetlerle bölgede adından söz ettirmekte. TİKA'ya nazaran henüz daha yeni bir kuruluş olan Yunus Emre Enstitüsü ise daha çok Türkiye'yi, Türkçeyi, Türk tarihi, kültürü ve sanatını tanıtmaya amaçlı kurulan ofisleri ile söz konusu kültür merkezlerinde Afrikalılara Türkçe eğitim vermekte.

Yunus Emre Enstitüsü'nün Afrika'daki Eğitim Faaliyetleri

Yunus Emre Enstitüsü Enstitüsü'nün Türkiye'yi ve onun taşıdığı kültürel mirası, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, Türkiye'nin Dünya ülkeleriyle dostluk ve ilişkilerini geliştirmek, kültürel alışverişini artırmak, bu doğrultuda yurt içi ve yurt dışında ilgili belge ve bilgileri sağlayarak Dünya ülkelerinin yararına sunmak ve ayrıca Türk dili, kültürü ve sanatı alanında eğitim almak isteyenlere (<http://www.yee.org.tr/tr/misyon>, 2017) yurt dışında açtığı ofisler vasıtasıyla hizmet vermek doğrultusunda edindiği misyon bugün Afrika'da, Afrikalı gençlerin eğitimi noktasında oldukça önemlidir. 2007 yılında kurulmuş bir kamu vakfı olan Yunus Emre Vakfı'nın bünyesinde faaliyet gösteren Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında kurduğu merkezlerinde Afrikalı gençlere Türkçe öğretmekle kalmıyor aynı zamanda Türkiye'nin tanıtımı doğrultusunda kültür ve sanat faaliyetleri yürütüyor ayrıca bilimsel çalışmalara da destek veriyor. Yunus Emre Enstitüsü'nün bugün Afrika'da, Cezayir (Cezayir), Fas (Rabat), Güney Afrika (Pretoria), Mısır (İskenderiye), Mısır (Kahire), Sudan (Hartum)'da toplamda 5 ülke 6 şehirdeki kültür merkezleri ile Afrikalı gençlere yönelik eğitim- öğretim ve kültür- sanat faaliyetleri gerçekleştiriyor. (<http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu>, 2017).

Yunus Emre Enstitüsü yurt dışında Türkçe öğrenmek ve Türk kültür- sanatını tanımak amacıyla hareket eden Afrikalı genç öğrencilere yönelik olarak

gerçekleştirdiği “Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu”, “1000 Yılın Sesi Türkçe Bayramı”, “Türkçe Yaz Okulu”, “Türkçe Yeterlilik Sınavı” gibi faaliyetler düzenleyerek Türkiye’nin Afrika’da temsili noktasında önemli adımlar atmaktadır.

Türkiye’nin Afrika’daki Gençlere Yönelik Eğitim Misyonu

Tarihsel olarak değerlendirdiğimizde, Türkiye’nin Afrika ile mevcut ilişkileri köklü bir geçmişe ve çok eski tarihlere dayanmaktadır. Ağırlıklı olarak Osmanlı Devleti döneminde gelişen Türk- Afrika ilişkileri, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ile birlikte 1998’de uygulamaya konulan “Afrika Açılım Eylem Planı”na kadar düşük bir seviyede devam etmiştir. 1998’de başlayan Afrika’ya yönelik karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi planı doğrultusunda gerçekleştirilen faaliyetler, 2005 yılının, Türkiye’de “Afrika Yılı” olarak ilan edilmesiyle birlikte; Afrika’ya yönelik ciddi bir açılımının başlamasına sebep olmuş ve Türkiye- Afrika ilişkileri yeni bir ivme kazanmıştır.

Türkiye’nin geçmişten tecrübeleriyle ve elindeki Afrika birikimini de göz önünde bulundurarak hareket etmesi, Türkiye ile Afrika arasında mevcut, karşılıklı siyasî, ekonomik, toplumsal, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi yönünde büyük fayda sağlamıştır. Dünya’nın önemli olarak kabul edilen batılı ve doğulu “büyük güçler”inin de Afrika’da boy göstermesi noktasından hareket edersek; Türkiye, Afrika ile karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi noktasında geç kalmış olsa da, Afrika kıtasının önemini fark ederek stratejik eğitim politikaları üretmesi ve bu doğrultuda çeşitli girişim ve faaliyetlerde bulunması oldukça önemlidir. (Tamçelik ve Şahin, 2014: 353- 355, 375- 414).

Türkiye’nin son yıllarda Afrika’ya yönelik izlediği dış politika çok boyutlu olmakla birlikte; tarihî, coğrafî ve felsefi bir derinliğe sahiptir. Türkiye’nin, Afrika’da gerçekleştirdiği etkinlik ve faaliyetler, Afrikalılar nezdinde bir batılı devlet olmaktan da öte kardeş ve dost ülke olarak algılanmaktadır. Bu Türkiye’nin Afrika’ya ve Afrika’nın da Türkiye’ye bakış açısı ile doğrudan ilgilidir. Türkiye’nin günümüzde Afrika’da sistematik bir şekilde ortaya koyduğu politika “Afrika’yı keşfetme değil”, “Afrika’ya dönüş” olarak okunmalı ve Türkiye’nin Afrika ile bütünleşme çağrısı karşılık bulmalıdır. Türkiye’nin Afrika’ya açılımı yeni bir fırsat olarak görülmekte ve bu noktadan hareketle Türkiye diplomatik misyonlarından başka siyasetçileri, yazarları, sivil toplum ve medya kuruluşları gibi dış politika destek unsurlarıyla Afrika’da etkisini hissettirmektedir. (Efe, 2015: 159- 160).

XIX. Yüzyıl'da Afrika'yı işgal eden Avrupalı Hıristiyan misyonerler, sömürge eğitim sistemlerini Afrika'da uygulamaya koymuşlardır. Afrika'yı işgal eden batılı sömürgeci devletlerin Afrika'da uyguladıkları eğitim politikaları doğrultusunda milyonlarca Afrikalı yeterli seviyede eğitim öğretim alamamış ve söz konusu haklarından mahrum bırakılmıştır. Afrika'nın bütün ülkelerinde eğitim sorumluluğunu devletler üstlenmiş fakat yeterli maddi kaynak olmaması ve alt yapı yetersizliği gibi sorunlar yüzünden günümüz Afrika'sında da pek çok çocuk okula gidememekte ve eğitim alamamaktadır. Afrika'nın sömürü dönemi içerisinde batılı devletler kendi politikaları doğrultusunda sömürü düzenlerini muhafaza edebilmek adına birtakım üniversiteler açmışlar fakat eğitim alanında bu durum yeterli olmamıştır. Günümüzde gelişmiş Afrika ülkelerinin hemen hemen hepsinde üniversiteler mevcut olmasına rağmen ciddi bir gelişme elde edilememiştir. Afrika'nın yeterli eğitim alamayan nüfusu ve hatta okur yazar olmayan nüfusu Afrika'da artış göstermekte *"milyonlarca çocuk, kadın ve erkek sokaklarda eğitimsiz ve işsiz gezmektedir."* Afrika'da eğitim tarihi çok eski tarihlere gitmekle birlikte, (Özey, 2014: 26- 27) Afrika'nın en ciddi sorunlardan bir tanesi de eğitimidir. Türkiye eğitim noktasında Afrika'ya destek verirken Afrika ülkelerindeki çeşitli hassasiyetleri göz önünde bulundurmak zorundadır. Afrika ülkelerinin çok çeşitli *"kültür, etnik, dil ve mezhep"* hassasiyetleri dikkate alınmalıdır. Afrika'dan Türkiye'ye eğitim için getirilen Afrikalı gençlere karşı oldukça titizlikle hareket edilmeli söz konusu Türkiye sivil toplum kuruluşları eliyle Afrika'da yürüttüğü eğitim faaliyetlerinde de aynı hassasiyeti göstermelidir. Afrika'dan lisans ve lisansüstü eğitim için Türkiye'ye getirilen genç öğrencilere yönelik Türkiye'de belirli bir plan program dahilinde çeşitli hedef ve vizyon ile eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmelidir. Söz konusu eğitim faaliyetleri belirli bir plan program dahilinde ilerlemez ise Afrika'dan öğrenci getirerek eğitim faaliyetlerinde bulunmak bir *"sektör"* haline gelebilir ve aynı zamanda söz konusu faaliyetlerden isim yapmak ve faydalanmak isteyen dernek ve vakıflar ortaya çıkabilir. Çok sayıda dil ve kültüre ev sahipliği yapan ve kozmopolit bir kıta olan Afrika'nın toplumsal dinamiklerini, Türkiye iyi okuyarak hareket etmeli ve İslam Dünyası yeniden inşa edilirken; mezhep ve hizipleşmeler üzerinden değil, Müslümanlık üzerinden kucaklayıcı bir dil kullanılması esas alınmalıdır.

Türkiye'nin, İslam Dünyası'nın yeniden inşası doğrultusunda Afrika'da ve Afrikalı öğrencilere yönelik gerçekleştirdiği eğitim faaliyetleri yürütülürken kıtadaki mevcut *"teknik problem"*lerden ziyade *"sosyal problem"*lerde göz önünde bulundurulmalı, Afrika'daki Türk eğitimciler adeta birer toplum

mühendisi gibi hareket etmelidirler. Türkiye, Afrika'daki hizipleşme, gruplaşma, mezhepsel ve sömürgecilikten kalma sorunlar ve siyasî sorunlara dikkat çekerken, oryantalist bir batılı yaklaşımdan öte tarihsel, jeo- politik ve jeo-kültürel misyonu doğrultusunda Müslüman Doğulu yaklaşımını benimsemelidir. Günümüzde Türkiye- Afrika ilişkileri noktasında her ne kadar bilgi eksikliği mevcut bulursa da; Türkiye, Afrika'daki toplumsal sorunları daha geniş bir perspektiften ele aldığı takdirde karşılıklı fayda sağlama doğrultusunda eğitim faaliyetleri ile Afrika'da ciddi işler başaracaktır. Türkiye, Afrika'ya geri dönmektedir. Afrika ile tarihsel ilişkilerini de göz önünde bulundurarak yaygın bir şekilde eğitim faaliyetlerini üstlenmekte ve Afrika'da eğitim hususunda önemli katkılar sağlamaktadır. (Efe, 2015: 156- 160, 169- 181).

Uzun yıllar Türk dış politikasında ciddi olarak ihmal edilmiş olan Afrika'ya yönelik başlatılan açılım ile birlikte yakın gelecek içerisinde söz konusu Afrika açılımının etkileri hissedilecektir. Zira Osmanlı'dan bu yana, Türkiye'nin mevcut Afrika mirası, Türkiye'nin elini oldukça güçlendirmekte ve Türkiye'nin Afrika vizyonununun eğitim noktasında önemli bir mesafe aldığı açıkça görülmektedir. (Zengin, 2010: 443- 451).

Türkiye için oldukça önemli bir kıta haline gelen Afrika'da, Türkiye'nin gerçekleştirdiği faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda karşılıklı ilişkiler kapsamında her iki taraf ta birçok noktada birbirinden istifade etmekte ve birbirlerine yeni imkanlar sunmaktadır. Türkiye'de Afrika'nın gittikçe önem kazanmasıyla birlikte, Afrika alanında doğacak bilgi yetersizliği ve boşlukların doldurulacak olması çok önemli bir gelişmedir. Afrika'daki ülkelerin iç siyaset dinamiklerinden tutun, söz konusu ülkelerle tarihî, siyasî, ekonomik ilişkimiz ve bağlarımız noktasında doğabilecek aksaklıkları ve sorunları giderebilmek adına Türkiye'de çeşitli Afrika çalışmaları başlatılmış bulunmaktadır. (turkiyeburslari.gov.tr, 2017).

Türkiye'nin gerek kamu gerekse sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla Afrika dahilinde yürüttüğü eğitim- öğretim ve kültür faaliyetleri, Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk Kızılayı, Türkiye Diyanet Vakfı, İnsani Yardım Vakfı (İHH), Yardım Eli Derneği, Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği gibi kurum ve kuruluşlarca gerçekleştirmekte olup bu anlamda Türkiye'nin Afrika'ya yönelik faaliyetleri oldukça önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Afrika'da kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla yürüttüğü eğitim faaliyetleri önemli bir ölçüde Türk- Afrika dostluk ve kardeşliğine katkılar sağlamaktadır. (Tıgılı, 2016; Yılmaz, 2017).

Afrikalı gençlere yönelik Türkiye'nin eğitim faaliyetlerini incelediğimizde, YTB tarafından hayata geçirilen “Türkiye Bursları” Programı’na Afrika’dan büyük bir ilgi olduğunu görmekteyiz. Dünya çapında geçerliliği olan ve büyük ilgi gören Türkiye Bursları’na, Türkiye’nin son yıllardaki dış politika eksenine paralel olarak gelişen Afrika ülkelerinden çok sayıda öğrenci gelmektedir. Program kapsamında 2010 yılı içerisinde Afrika ülkelerinden toplamda 333 öğrenci Türkiye’de eğitim almaya hak kazanmışken yalnızca 3 sene sonra 2013 yılında Afrika’dan Türkiye’ye gelen öğrenci sayısı 3 kat aratarak 1091 gibi ciddi bir rakama ulaşmıştır. Afrika ülkelerinin tamamına açılan Türkiye Bursları Programı’na lisans bursu için toplamda 2800 kişi başvurmuştur. (kdk.gov.tr, 2017) Bu bağlamda, Türkiye’nin gerçekleştirdiği Afrika açılımı etkisini açık bir şekilde göstermiş 2011- 2015 yılları arasında 4663 Afrikalı öğrenci proje kapsamında Türkiye’de eğitim almıştır. (Hürriyet, 2015) Türkiye’nin Afrika’da gençlere yönelik hem Kuzey Afrika’da hem de Sahra-altı Afrika’da² gerçekleştirdiği eğitim faaliyetleri ve Afrika’ya her konuda sağladığı destek göz önünde bulundurulduğunda³, Türkiye’nin, Afrika’ya yönelik dış politikasının insani değerler üzerinden şekillendiğini ve Türkiye’nin söz konusu hassasiyetlerinin, Afrikalı ülkeler nezdinde olumlu karşılandığını açıkça görmekteyiz. Türkiye’nin, Afrika’daki etkinliği ve uygulamaya koyduğu siyasi politikalar dikkate alındığında, geçmişten günümüze Afrika’da mevcut bulunan Türkiye’yi yönelik olumlu yaklaşımın artarak devam ettiğini görmek oldukça önemlidir. (Top, 2014).

Türkiye’nin, Afrika’da artarak devam eden başta eğitim alanında olmak üzere kıtada gerçekleştirdiği insani yardım ve kalkınma faaliyetleri, Türkiye’nin Afrika ile bütünleşmesine imkan sağlamaktadır. Türkiye’nin, İslam Dünyasının yeniden inşası doğrultusunda gerçekleştirdiği faaliyetleri incelediğimizde ve değerlendirdiğimizde Türkiye’nin stratejik olarak Afrika’da bir başarı sağladığını ve söz konusu Türkiye’nin Afrika’daki başarılarının, Afrikalı devletlere de önemli ölçüde olumlu katkılar sağladığını görmekteyiz. (Hazar, 2014: 379, 384- 394).

2 Türkiye’nin Sahra-altı Afrika’da faaliyetleri ile ilgili olarak bkz. (Ali Osman Mert, Türkiye’nin Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri (2005-2011), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012).

3 Türkiye’nin Afrika’da giderek artan etkinliği ile ilgili olarak bkz. Gonca Oğuz Gök, «2000’li Yıllarda Yükselen Güç Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Afrika: Fırsatlar ve Riskler”, *Dünya Siyasetinde Afrika 2*, (Ed.). İsmail Ermağan, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015, ss. 415- 441.

Sonuç ve Değerlendirme

Tarihsel olarak bakıldığında uzun yıllar Afrika'da hakimiyet tesis etmiş olan Türkiye'nin, birikimini Osmanlı Devleti'nden günümüze taşıdığını görmekteyiz. 21. Yüzyıl içerisinde, İslam Dünyası'nın yeniden inşasında, Müslüman devletler arasındaki koordinasyonun sağlanması noktasında gençler ve gençliğe çok önemli bir rol düşmektedir. Afrika'nın sahip olduğu genç nüfus potansiyeline batı okulları tarafından değil de Türkiye tarafından eğitim verilmesi bu doğrultuda oldukça önemlidir.

Batılı sömürgeci devletler, Afrika'dan çekilirken çeşitli siyasî ve sosyal sorunu Afrikalılara miras bırakmışlardır. Günümüzde Afrikalılar hala bu tür sorunlarla uğraşmaktalar ve İslam Dünyası'nın birlik ve beraberliğine odaklanmakta geç kalmaktalar. Sömürgeci devletlerin özellikle gençlerin zihinleri üzerinde bıraktığı ciddi tahribatın onarılması doğrultusunda Türkiye'ye çok ciddi bir rol düşmektedir.

Türkiye bu noktada, Afrika kıtasında daha fazla inisiyatif alarak, etkinlik alanını genişletmeli, geçmiş tecrübelerinin de ışığında, elindeki imkan ve kabiliyetlerin doğrultusunda bölge sorunlarının en ciddilerinden birisi olan eğitim noktasında önemli rol üstlenmeli ve Afrikalı gençlerle el ele vererek çalışmalıdır.

İslam Dünyası'nın içerisinde çok önemli bir konumda bulunan Afrika'nın, iç ve dış dengeleri gözetilerek hareket edilmeli ve eğitim noktasında Afrikalı Müslümanların sorunları çözümlenmelidir. İslam Dünyası'nın yeniden inşası doğrultusunda; Batı'ya karşı İslam ittifakını güçlendirecektir. Çünkü söz konusu durum, Türkiye'nin üzerine düşen kaçınılmaz ve aynı zamanda tarihi bir zorunluluk teşkil etmektedir.

Kaynakça

- “Afrika Çalışmaları”, Türkiye Bursları, <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/one-cikan-programlar/bolge-calismalari/afrika-calismalari/> (Erişim tarihi: 01.03.2017).
- Efe, Mustafa (2015), *Afrika'yı Anlamak ve Afrika- Türkiye İlişkileri*, 1. Baskı, Ankara: Murat Kitabevi.
- Gök Oğuz, Gonca (2015), “2000’li Yıllarda Yükselen Güç Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Afrika: Fırsatlar ve Riskler”, *Dünya Siyasetinde Afrika 2*, (Ed). İsmail Ermağan, 1. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 415- 441.
- Hazar, Numan (2014), “Türkiye- Afrika Siyasal İlişkileri: Geçmişten Bugüne”, *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, (Ed). İsmail Ermağan, 1. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 379- 396.
- Mert, Osman Ali (2012), “Türkiye’nin Sahraaltı Afrika Ülkelerine Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri (2005- 2011)”, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Özey, Ramazan (2014), «Afrika Kıtası'nın Panoraması: Siyaset, Toplum ve Ekonomide Farklılıklar ve Benzerlikler», *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, (Ed.). İsmail Ermağan, 1. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 1- 47.
- Tamçelik, Soyalp- Şahin, Kübra (2014), “Afrika Jeopolitiği Bağlamında Türkiye- Afrika İlişkileri ve Stratejik Algı Mekanizmaları”, *Küresel Politikada Yükselen Afrika*, (Ed.). Soyalp Tamçelik, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, ss. 353- 420.
- Tepeciklioğlu Eyrice, Elem (2012) “Afrika Kıtası'nın Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye- Afrika İlişkileri”, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Bahar 2012, ss. 59- 94.
- Tıgılı, İbrahim (2016), “Tanımaya Yeniden Başlamak”, *Gerçek Hayat Dergisi*, 4 Nisan, <http://www.gercek hayat.com.tr/yazarlar/tanimaya-yeniden-baslamak/> (Erişim tarihi: 01.03.2017).
- Top, Musa (2014) “Türkiye’de Yükseköğrenim Gören Türkiye Burslusı Küzey Afrikalı Öğrencilerin Arap Baharı Sonrası Türk Dış Politikası Algısı: 2002- 2012”, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.

“Türkiye Burslarından en çok kimler yararlandı?”, *Hürriyet Gazetesi*, 25.03.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-burslari-ndan-en-cok-kimler-yararlandi-28548637> (Erişim tarihi: 01.03.2017).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, “Binlerce uluslararası öğrenci ‘Türkiye Bursları’ projesiyle Türkiye’de”, <http://kdk.gov.tr/haber/binlerce-uluslararasi-ogrenci-turkiye-burslari-projesiyle-turkiyede/312> (Erişim tarihi: 01.03.2017).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), “Türkiye Afrika El Ele”, http://www.tika.gov.tr/upload/2015/Prestij/Afrika_Tu%C2%A6%C3%AArk%C2%A6%C4%9Fe.pdf (Erişim tarihi: 01.03.2017).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye- Afrika İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> (Erişim tarihi: 01.03.2017).

Yılmaz, Oğuzhan Tuğrul (2017), “Sudan’da Osmanlı İzleri ve Türkiye Algısı”, *Kıstık Sesler Mecmuâ*, Yıl: 2, Sayı: 8, ss. 6- 9.

Yunus Emre Enstitüsü, “Misyona”, <http://www.yee.org.tr/tr/misyon> (Erişim tarihi: 01.03.2017).

Yunus Emre Enstitüsü, “Yunus Emre Enstitüsü” <http://www.yee.org.tr/tr/yunus-emreenstitusu> (Erişim tarihi: 01.03.2017).

Zengin, Gürkan (2010), Hoca, 1. Baskı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.